

Al onze namen

Dinaw Mengestu (1978, Addis Abeba) viel met zijn twee eerdere romans al meteen in de prijzen. Ook is hij ontvanger van een ‘genius’ stipendium 2012 van de MacArthur Foundation. Jaren woonde Mengestu met zijn Franse vrouw in Parijs, maar inmiddels hebben ze die stad ingeruild voor New York.

Dinaw Mengestu

Al onze namen

Vertaald door Adriaan Krabbendam

MERIDIAAN
UITGEVERS

2015

Oorspronkelijke titel: *All Our Names*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Alfred A. Knopf, New York

© Dinaw Mengestu, 2014

© Vertaling uit het Engels: Adriaan Krabbendam, 2015

© Nederlandse uitgave: Meridiaan Uitgevers, Amsterdam 2015

Omslagontwerp: Wil Immink Design, naar een ontwerp van
Isabel Urbina Peña

Foto auteur: © David Burnett

Typografie: Perfect Service, Schoonhoven

ISBN 978 90 488 2405 2

ISBN 978 90 488 2406 9 (e-book)

NUR 302

www.meridiaanuitgevers.nl

www.overamstel.com

Meridiaan Uitgevers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

OVERAMSTEL

uitgevers

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm
of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Voor Anne-Emmanuelle,
Gabriel, en Louis-Selassie

DEEL EEN

ISAAC

Toen Isaac en ik elkaar voor het eerst ontmoetten op de universiteit, deden we allebei alsof de campus en de straten van de hoofdstad ons net zo vertrouwd waren als de stoffige weggetjes van de landelijke dorpjes waar we waren opgegroeid en tot nog maar een paar maanden geleden hadden gewoond, terwijl geen van ons beiden ooit eerder in een stad was geweest en we geen idee hadden wat het betekende onder zoveel mensen te verkeren wier gezicht, laat staan hun namen, we nooit zouden leren kennen. De hoofdstad was in die dagen booming, met mensen, geld, nieuwe auto's en nog nieuwere gebouwen, de meeste snel uit de grond gestampt na de onafhankelijkheid, in een ijtempo, aangewakkerd door de extatische beloften van een socialistische, pan-Afrikaanse droom, die bijna tien jaar later nog altijd verondersteld werd vlak binnen bereik te liggen en volgens de president en de radio nu elk moment kon aanbreken. Tegen de tijd dat Isaac en ik in de hoofdstad arriveerden, vertoonden veel van de gebouwen al tekenen van verval, verwaarloosd als ze waren, of totaal aan hun lot overgelaten, maar er leefde nog altijd hoop op de zonnige toekomst die in het verschiet lag, en we waren daar als ieder ander om ons deel op te eisen.

In de bus onderweg naar de hoofdstad deed ik afstand van alle namen die mijn ouders me hadden gegeven. Ik was bijna vijftientig, maar in elk opzicht veel jonger. Ik ontdeed me van die namen exact op het moment waarop onze bus de grens passeerde en Oeganda inreed. We naderden het Victoriameer

– ik wist dat Kampala niet ver was, maar op dat moment had ik mezelf al aangeleerd er alleen aan te refereren als ‘de hoofdstad’. Kampala klonk te klein voor wat ik me erbij voorstelde. Die stad hoorde bij Oeganda, maar zolang ze naamloos was, was ze nergens aan verplicht. Net als ik behoorde ze aan niemand, en iedereen kon er aanspraak op maken.

Ik bracht mijn eerste paar weken in de hoofdstad door met proberen de groepen jongens te imiteren die bij de universiteit en de naburige cafés en bars rondhingen. Destijds wilden alle jongens van onze leeftijd revolutionair zijn. Op de campus, en in de arme wijken waar Isaac en ik woonden, waren tientallen Lumumba’s, Marleys, Malcolms, Césaires, Kenyatta’s, Senghors en Selassies, jongens die elke ochtend opstonden en de zwarte baret opzetten en het olijfgroene uniform van hun idool aantrokken. Ik kon me niet met hen meten, dus liet ik de paar slierten haar op mijn kin groeien. Ik kocht een tweedehands groene broek, die ik elke dag droeg, ook nadat de knieën waren gescheurd. Ik probeerde mezelf voor te stellen als een aankomend revolutionair, ook al was ik met heel andere ambities naar de hoofdstad gekomen. Tien jaar eerder was er op de universiteit een belangwekkende bijeenkomst geweest van Afrikaanse schrijvers en geleerden. Ik las erover in een krant van een week oud die eindelijk haar weg naar ons dorp gevonden had. Die conferentie gaf vorm aan mijn adolescentie ambities, die tot dan louter bestonden uit de drang om weg te gaan. Daarna wist ik waar ik naartoe moest en wat ik wilde zijn: een beroemd schrijver, omringd door gelijkgestemde mannen in het hart van wat de voornaamste metropool van het continent moest zijn.

Ik kwam slecht voorbereid in de hoofdstad aan. Ik had zeker tien keer dezelfde victoriaanse romans gelezen, en dat was volgens mij zoals je Engels hoorde te spreken. Ik zei de hele tijd

‘sir’. Niemand die ik tegenkwam geloofde dat ik een revolutionair was, en ik had het lef niet te zeggen dat ik schrijver wilde worden. Tot ik Isaac tegenkwam, had ik nog geen enkele vriend gemaakt. Met mijn lange, magere benen en smalle gezicht leek ik eerder een professor dan een strijder, zei hij, en in het begin noemde hij me ook zo: Professor, of De Professor, de eerste maar zeker niet de laatste naam die hij me gaf.

‘En hoe noemen we jou?’ vroeg ik hem. Ik nam aan dat hij net als de meesten met een andere naam wilde worden aangesproken. Hij was kleiner maar breder dan ik, zijn beide armen getekend door spieren en aderen die als littekens over zijn onderarmen liepen. Hij had de bouw maar niet het gezicht en de manier van doen van een soldaat. Hij lachte en glimlachte zo vaak dat ik me niet kon voorstellen dat hij ooit iemand kwaad zou doen.

‘Voorlopig blijft het Isaac,’ zei hij.

‘Isaac’ was de naam die zijn ouders hem hadden gegeven en, totdat we de hoofdstad moesten ontvluchten, de enige naam die hij wilde hebben. Zijn ouders waren omgekomen tijdens de laatste reeks gevechten vlak voor de onafhankelijkheid. ‘Isaac’ was wat ze hem hadden nagelaten, en toen er een einde kwam aan zijn revolutionaire dromen en hij moest kiezen tussen vertrekken en blijven, werd die naam zijn laatste en kostbaarste geschenk aan mij.

Van het begin af was het moeilijker voor Isaac dan voor mij om in de hoofdstad te zijn. Dit was nooit mijn thuis geweest en, zoals ik later begreep, dat zou het ook nooit worden, ongeacht wat ik me erbij voorstelde. Voor Isaac lag dat echter anders. Oeganda was zijn vaderland, en Kampala was daar het hart van. Zijn familie kwam uit het noorden en behoorde tot een van de lange, donkerder stammen waarvan een man in Cambridge had besloten dat ze beter toegerust waren om te vechten

dan hun kleinere neefjes in het zuiden. Als de Britten gebleven waren, zou hij er goed zijn afgekomen. Hij was op jonge leeftijd al slim genoeg geweest om beschouwd te worden als een van de leerlingen die later naar het buitenland gezonden zouden worden, misschien naar een kostschool in Londen met een studiebeurs van de overheid. Maar toen liep het hele koloniale experiment uit op wat één lange bloedige middag leek, en raakten jongens als Isaac voor een tweede maal verweesd. En ook al was Isaac maar een paar weken vóór mij in de hoofdstad aangekomen, hij wist er via geruchten en praatjes genoeg van om ervan uit te gaan dat hij zich er makkelijk een plek in zou veroveren, om vervolgens op te klimmen naar de top van willekeurig welke kring waarin hij terecht zou komen. Het feit dat hij arm en volslagen onbekend was toen we elkaar leerden kennen, was zijn meest voor de hand liggende bron van frustratie, maar ik vermoedde dat er andere bronnen van woede en hartzeer bestonden die hij nog zou moeten erkennen.

Isaac en ik raakten bevriend op de manier waarop twee zwerfhonden samen optrekken omdat ze elke dag dezelfde weg afleggen bij hun zoektocht naar voedsel en gezelschap. We hadden allebei woongelegenheden gevonden in het oosten van de stad, in het moeilijker bereikbare, heuvelrijke deel, waar veel modderstromen voorkwamen. Hij woonde bij kennissen van familie, die hem als onderkomen een plekje op de vloer in de woonkamer hadden toegewezen. Ik huurde een kamer achter een textielwinkel die in het weekend werd omgetoverd in een geïmproviseerde bar voor de eigenaar en zijn vrienden. Op vrijdag- en zaterdagavond kon ik er pas na twee of drie uur 's nachts terecht, nadat het bed door de eigenaar en zijn vrienden was gebruikt om zich te vermaken met bepaalde jonge meisjes uit de buurt. Zonder geld of iets omhanden doolde ik rond in die buurt – een doolhof van ingesloten, smalle paadjes die op hun gemak

tegen de flank van een heuvel op kronkelden, waar bovenaan zich een van de pas geplaveide wegen van de stad bevond. Van hieruit had je uitzicht op onze krottenwijk, die zich naar beneden uitstreckte in wat ooit een weelderig groen dal moet zijn geweest, een feest voor grazend vee, maar wat door de massale migratie naar de hoofdstad was veranderd in een opeengepakt complex van golfplaten daken en stroomdraden, omringd door ondiepe kuilen met troep en uitwerpselen. Twee keer had ik Isaac daar gezien voordat we elkaar aanspraken. Beide malen had hij aan de kant van de weg staan staren naar het voorbijkomende verkeer in plaats van naar de stad beneden hem, alsof hij zich elk moment voor een van de wagens zou kunnen werpen. We groetten elkaar met een vluchtige hoofdknik. Geen van ons beiden had meer kunnen doen zonder de ander schrik aan te jagen – als ik Isaac niet snel nadien op de universiteit was tegengekomen, zouden we elkaar jarenlang hebben blijven toeknikken van de overkant van de straat. Een paar dagen na die tweede keer zag ik hem echter op de campus. We deden ons best de indruk te wekken erbij te horen, en stonden dicht maar nooit te dicht bij de studenten. Het was de tweede week van augustus, en aan het begin van een nieuw studiejaar verzamelden zich studenten op elke vierkante centimeter van het centrale grasveld, dat was omzoomd met torenhoge palmbomen, die de campus een sfeer van tropische grandeur verleenden, veel gewichtiger dan hij verdiende. Toen ik Isaac zag, wist ik dat hij hier was niet omdat hij er moest zijn, maar omdat hij net als ik het gevoel had dat dit de plek was waar hij thuishoorde, te midden van de hoopvolle generatie van de toekomst. Net als ik had hij iedereen die hij kende of tegenkwam verteld dat hij student was, en op dat moment waren we er allebei van overtuigd dat we dat op een dag ook zouden zijn.

In die wetenschap – dat we allebei leugenaars en bedriegers waren, slecht toegerust voor het spelen van de rol waarvoor

we hadden gekozen – werd ik door Isaac benaderd. We hadden ons aangesloten bij een gezelschap dat zich rond een tafel in het midden van het grasveld had verzameld, waar een van de jongens met een zorgvuldig gemodelleerd afrokapsel een lijst met eisen voorlas. Als Isaac en ik daar niet op hetzelfde moment hadden gestaan, waren we wellicht onder de indruk geweest van de roep van de jongeman om betere leraren, minder colleggeld en meer vrijheid voor de studenten, maar we hadden elkaar meteen in de peiling, en dus werden we nooit deel van die bijeenkomst. Vanaf het moment dat onze blikken elkaar kruisten hadden we alleen maar oog voor het vaag bekende, mogelijk vijandige gezicht dat terugkeek. Alleen twee mannen die elkaar onverwacht tegenkomen midden in de woestijn nadat ze zo lang hebben rondgezworven dat ze inmiddels zijn gaan geloven dat de wereld onbewoond is, zouden kunnen weten hoe we ons voelden. In de sloppenwijk betekenden we weinig voor elkaar, maar hier alles.

Isaac wachtte tot de speech werd afgerond. De slotwoorden – ‘Dit is onze universiteit!’ – werden gevolgd door een kort applaus. Alles werd in die tijd verondersteld van ons te zijn. De stad, dit land, Afrika – ze lagen voor het grijpen, en wat dat betrof verschilde onze houding ten opzichte van de toekomst niet van die van onze Britse voorgangers. Veel van de jonge jongens die aan de universiteit studeerden zouden dit later bewijzen, toen zij zich volpropten met de rijkdom van hun land.

Toen het gezelschap eenmaal was uitgedund, ging Isaac tot actie over. Hij kwam soepel aangeschreden. Met elke stap daalden en rezen zijn schouders – een bijna dierlijke manier van bewegen. Ik voelde me belaagd. Ik dacht: Hij heeft het op mij voorzien, en ook al wist ik dat me geen fysiek letsel zou worden toegebracht, ik had gelijk met de aanname dat er iets te gebeuren stond. Hij bleef even naast me staan, en zei ten slotte: ‘We moeten ergens naartoe om te praten.’

Dat soort samenzweerderige taal ging hem natuurlijk af. Tijdens de volgende paar maanden hoorde ik hem dingen zeggen als ‘We moeten onder vier ogen praten’, of ‘Laten we ergens anders praten’. Isaac bezat de gave je het gevoel te geven dat je bijzonder was.

Ik knikte instemmend. Ik was van het begin af onderworpen aan zijn manoeuvres, onmiddellijk deelgenoot van zijn werkelijkheid, die me, voor het eerst sinds ik in de hoofdstad was, het gevoel gaf dat er in elk geval één plek was waar ik thuishoorde.

We liepen tot we ver van de campus waren, naar een deel van de stad waar ik nooit eerder was geweest. Isaac praatte aan één stuk door. Hij koesterde zijn eigen versie van de geschiedenis – half feitelijk, half mythe – die hij enthousiast deelde. Hij begon al zijn verhalen met ‘Wist je dat ...’, wat zijn equivalent was van ‘Er was eens ...’

‘Wist je dat het tot tien jaar geleden Afrikanen verboden was om vlak bij de universiteit te wonen?’ zei hij. ‘In deze buurt wilden de Britten een nieuw paleis voor de koning neerzetten. Als ze de Tweede Wereldoorlog zouden verliezen, zouden ze de hele Engelse bevolking hiernaartoe brengen, en dan zou dit deel van de stad voor hen zijn. Het zou allemaal op Londen moeten lijken, want dan hoefden ze zich niet zo rot te voelen over hun nederlaag. Ze zouden er een grote muur omheen bouwen en vervolgens alle kaarten veranderen, zodat het leek alsof Londen in Afrika lag, maar elke keer dat zij aan de bouw van de muur begonnen, blies iemand die op. Dat was de opmaat tot de onafhankelijkheidsoorlog.’

Ik luisterde in de wetenschap dat het Isaac vooral ging om me te amuseren. Of ik hem nu wel of niet geloofde deed er niet toe, zolang ik me maar liet meeslepen. We stopten bij een café in een straat vol lage winkeltjes met golfplaten daken waar spijkerbroeken, T-shirts en veelkleurige lange rokken werden

verkocht. Zulke straten zag je overal in de stad. Wat deze uniek maakte was de aanwezigheid van betonnen gebouwen van vier verdiepingen die kortelings om de honderd meter paarsgewijs uit de grond waren gestampt. Ze waren in haast gebouwd en povertjes, om de particuliere ondernemingen te huisvesten die verondersteld werden de hoofdstad te overspoelen. Hun leegstand leek betekenisvoller dan de langslopende mensenmassa's en de tientallen bedrijfjes die in hun schaduw stonden, hoewel het niet was vast te stellen of dat was omdat de gebouwen getuigden van de ophanden zijnde toekomst, of vanwege haar onvermogen werkelijkheid te worden.

Ik wees op een paar van die gebouwen met verduisterde ramen aan de overkant van de straat. 'En wie zou daar moeten wonen?' vroeg ik hem.

Hij spreidde zijn armen. 'Dat zijn geen gebouwen,' zei hij. 'Moet je zien hoe lelijk ze zijn. Binnenkort zal alles in de hoofdstad er zo uitzien. Dat is het geheime plan van de regering. We bouwden ze om te voorkomen dat de Britten ooit nog terug willen komen.' Hij legde een vinger tegen zijn lippen. 'Dit blijft natuurlijk onder ons.'

'Natuurlijk,' zei ik. Ik wist toen nog niet wanneer hij van me verwachtte hem serieus te nemen of niet.

We namen een tafeltje buiten. Isaac bestelde thee voor ons. Toen die arriveerde en niet warm genoeg was naar zijn mening, stuurde hij hem terug en eiste nieuwe. Hij wilde dat ik onder de indruk was van hoe goed hij op zijn strepen kon staan – in dit geval om een iets heter kopje water. Toen de kwestie van de thee was afgehandeld, sloeg hij zijn benen over elkaar, leunde achterover in zijn stoel, en zei: 'Dus ... jij gaat ook naar de universiteit.'

'Ja,' zei ik.

'Elke dag?'

'Elke dag.'

Pas na deze bevestiging waren we er zeker van dat we het over hetzelfde hadden. Zijn gelaatsuitdrukking werd zachter. De constante, half geforceerde grijns die hij zich had aangemeten sinds onze eerste kennismaking verdween van zijn gezicht. ‘Mijn grootvader wilde dat ik medicijnen zou gaan studeren,’ vervolgde hij. ‘Maar ik heb zo mijn eigen plannen.’

‘Wat wil je dan gaan studeren?’

‘Dit is Afrika,’ zei hij. ‘Hier valt maar één ding te studeren.’ Hij wachtte mijn reactie af. Na een theatrale stilte zuchtte hij en zei: ‘Politiek. Dat is al wat we hier hebben.’

Ik had nooit geleerd met zo’n ontrechte maar overtuigende stelligheid iets te beweren. Toen Isaac me vroeg wat ik van plan was te gaan studeren, moest ik al mijn moed verzamelen voor ik kon antwoorden. ‘Literatuur,’ zei ik ten slotte.

Hij sloeg op de tafel met zijn vlakke hand. ‘Dat is perfect,’ zei hij. ‘Je ziet eruit als een professor. Wat voor literatuur ga je studeren?’

‘De hele boel,’ zei ik, en op dat moment sprak ik voor de verandering eens met een beetje zelfvertrouwen, omdat ik geloofde in wat ik zei. Veel van de schrijvers die die conferentie hadden bijgewoond hadden zich al uit de voeten gemaakt tegen de tijd dat Isaac en ik dit gesprek voerden: verscheidenen van hen schenen al in ballingschap te leven in Amerika, over anderen ging het gerucht dat ze dood waren of voor een corrupt regime werkten. Maar ik droomde er desalniettemin nog van me bij hen aan te sluiten.

HELEN

Toen ik Isaac ontmoette, was ik bijna wat mijn moeder genoemd zou hebben ‘een vrouw van zekere leeftijd’. Dat maakte me in haar ogen kwetsbaar, maar dat heb ik nooit zo ervaren, zelfs niet als kind dat opgroeide in een gezin waar het veel eenvoudiger zou zijn geweest om een jongen te zijn. Mijn moeder was een fluisteraar. Ze sprak op gedempte toon, voor het geval dat mijn vader een van zijn buien had of zijn gebruikelijke rothumeur, een gewoonte waaraan ze vasthield ook nadat hij vertrokken was. We woonden in een rustig, deels landelijk stadje in het Midwesten, en voor haar was waardigheid alles. Wat het meest telde was dat de barsten die een familie als gebruikelijk vertoonde netjes werden toegedekt, zodat niemand ervan wist wanneer je moeite had om de hypotheek te betalen, of dat je huwelijk al verleden tijd was lang voordat de echtscheidingspapieren waren getekend. Volgens mij verwachtte ze dat ik net als zij zou spreken – en misschien deed ik dat ook toen ik heel klein was, maar mijn gevoel zegt me dat dit hoogstwaarschijnlijk nimmer het geval is geweest. Ik had nooit een fluisteraar kunnen zijn. Daarvoor hield ik te veel van mijn stemgeluid. Ik las zelden een boek in stilte. Ik wilde elk verhaal hardop horen, dus las ik vaak in m’n eentje in de achtertuin, die groot genoeg was om het verhaal zo hard als ik kon voor me uit te brullen zonder dat de buren me konden horen. Ik las daar ’s winters voor, wanneer de takken van de bomen doorbogen onder het gewicht van het ijs en de paar kippen die we hadden naar

het souterrain werden verhuisd omdat ze anders doodvroren. Toen ik ouder was en het gras bijna kniehoog stond omdat niemand nog de moeite nam het te maaien, ging ik met een boek in mijn hand naar de tuin, alleen om te kunnen krijzen.

Dat Isaac zei dat hij het niet erg vond als ik mijn stem verhief, was het eerste wat ik leuk aan hem vond. Ik had bijna drie uur gereden, dwars over verscheidene provinciegrenzen en één staatsgrens, om hem op te halen bij wijze van gunst voor mijn baas, David, die me eerder die ochtend had uitgelegd dat het je bekommeren om buitenlanders, ongeacht waar ze vandaan kwamen, geen gebruikelijk onderdeel was van ons werk, maar dat hij een uitzondering had gemaakt voor Isaac als een gunst voor een oude vriend, en dat het nu aan mij was om hetzelfde te doen.

Ik vond het prima om Isaac aan te nemen. Ik was inmiddels vijf jaar maatschappelijk werker en ervan overtuigd dat ik al alle goede wil had betuigd aan mijn arme, uitgeputte en dakloze landgenoten, of ze nu zwart, wit of oud waren, net uit de gevangenis, of rechtstreeks uit het asielzoekerscentrum kwamen. Zelfs de veteranen, onder wie er waren met wie ik op de middelbare school had gezeten, maakten dat ik na een dertig minuten durend routinehuisbezoek niet wist hoe snel ik weg moest komen, alsof hun wanhoop besmettelijk was. Ik had te veel van de moed en het geloof verloren die onmisbaar zijn om je hoofd boven water te houden in een baan waar elke menselijke confrontatie voelde als een molensteen aan mijn nek net op het moment dat ik meende de kust te bereiken. We waren, volgens ons visitekaartje en briefhoofd de lutherse Hulpdienst, maar er kwam geen enkele religieuze connectie bij te pas – niet nadat de laatste lutherse kerk binnen een straal van honderd mijl was gesloten toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak en al haar gemeenteleden herdoopt werden tot methodisten.

We waren met z'n vieren op kantoor en het was heel gewoon onder ons om te zeggen dat we niet alleen niet luthers waren, maar evenmin werkelijk enige diensten verleenden. We hadden altijd gedraaid op een zeer beperkt budget, en die beperking werd jaarlijks groter naarmate onze staatssubsidie opdroogde en ons achterliet met niet veel meer dan een kwijnende voorraad goede bedoelingen en beloftes dat er betere tijden zouden aanbreken. David kwam er als eerste mee en zei het steeds vaker: 'We zouden onze naam moeten veranderen in Hulp. Op die manier kun je, als iemand vraagt wat je doet, zeggen: "Ik werk voor Hulp." En als ze je vragen hulp waarvoor, zeg je gewoon: "Maakt dat wat uit?" '

Mild sarcasme was Davids specialiteit. Hij beweerde dat het een tegengif was voor de ernst die naar men mag aannemen bij ons werk hoorde.

Ik wist weinig van Isaac voordat ik hem ontmoette, behalve dat hij van ergens in Afrika kwam, dat zijn Engels hoogstwaarschijnlijk niet al te best was, en dat de oude vriend van David een studentenvisum voor hem geregeld had zodat hij hiernaartoe kon omdat zijn leven al dan niet in gevaar zou zijn. Ik werd niet zozeer verondersteld zijn maatschappelijk werker te zijn maar eerder zijn chaperonne in het Midwesten – zijn persoonlijke gids die hem wegwijs maakte in onze stad en hem meenam naar de shoppingmalls, supermarkten, banken en officiële instanties. En Isaac zou voor ten minste een jaar mijn gegarandeerde Hulp zijn. Hij was, volgens mijn aanvankelijke opzet, mijn kans op ontsnapping aan ten minste enkele van onze gruwelijke wekelijkse budgetvergaderingen en het minimum van twee ziekenhuisbezoeken per maand – ten laatste en meest belangrijk, verzekerde hij mijn recht op weigering van het aannemen van nieuwe cliënten die terminaal ziek waren. Het jaar daarvoor was ik naar tweeëntwintig begrafenis- en

weest, en ook al kende ik veel van de overledenen niet, ik had het gevoel dat mijn hart niet veel meer aankon.

Mijn eerste gedachte toen ik Isaac zag was dat hij groter was en er gezonder uitzag dan ik had verwacht. Van daaruit terugredenerend stuitte ik op twee aannames waarvan ik niet wist dat ik ze koesterde: ten eerste dat Afrikanen klein van stuk waren, en ten tweede dat zelfs degenen die helemaal naar een klein universiteitsstadje midden in de VS vlogen waarschijnlijk tekenen van ziekte of ondervoeding vertoonden. Mijn tweede gedachte – of derde, afhankelijk van hoe je telde – was dat hij ‘er niet slecht uitzag’. Ik zei diezelfde woorden tegen mezelf om ze te testen op oprechtheid. Ik voelde mijn kleine Midwesterse wereldje zachtjes beven onder hun gewicht.

Isaac en ik kenden elkaar nog maar een paar uur toen hij me zei dat het hem niet kon schelen als ik zo nu en dan schreeuwde – ik had mijn verontschuldigen al aangeboden dat ik te laat was, en dat ik er niet aan had gedacht een bordje met zijn naam erop bij me te hebben toen ik arriveerde. Later, in de auto, verontschuldigde ik me voor te hard rijden, en vervolgens, toen we eenmaal in de stad waren verontschuldigde ik me voor mijn stem.

‘Het spijt me als ik soms te hard praat,’ zei ik. Het was de enige verontschuldiging waarvan ik me de afgelopen tien jaar herhaaldelijk had bezworen haar nooit meer te maken. De regelmaat waarmee ik die belofte brak was nimmer in staat de teleurstelling te verzachten die ik meteen daarop voelde.

‘Je hoeft je niet voor alles te verontschuldigen,’ zei hij. ‘Praat zo hard als je wilt. Dan kan ik je makkelijker verstaan.’

Ik kon Isaac niet omhelzen of hem bedanken voor zijn poging tot humor zonder dat we ons ongemakkelijk zouden voelen, maar ik wilde hem laten merken dat ik gewoonlijk niet zo

snel geraakt was, en dat ik een opgewekte, vrolijke vrouw was. Ik deed mijn best hem een levendige, vrolijke beschrijving van onze stad te geven. ‘De naam wordt uitgesproken als *laurel*, net als de bloem,’ maar ik vermoedde dat dat niet helemaal juist was, dus wees ik op de logge baksteenfabriek, die afgezien van een graansilo het hoogste object aan de horizon was. ‘Dat was ooit een wapenfabriek,’ zei ik. Er gingen geruchten dat het gebouw zou worden omgetoverd in de grootste shoppingmall van de staat, maar omdat ik betwijfelde of hij wist wat een mall was, liet ik dat maar achterwege.

We reden langs pompstations en fastfoodrestaurants, twee aan twee, op regelmatige afstanden, met nog niets ertussen gebouwd. Ik probeerde iets anders te bedenken wat de moeite van het vertellen waard was. Ik wees op een pompstation en zei: ‘Vijftien jaar geleden was dat nog een varkenshouderij.’ Meteen daarop maakte ik me zorgen dat hij misschien niet wist wat een varkenshouderij was of dat hij misschien dacht dat ik zat te pochen over de varkenshouderijen van onze stad tegen iemand die net was aangekomen uit een land waar geen boerderijen bestonden, laat staan varkens. Ik moest op mijn wang bijten om me niet weer te gaan verontschuldigen. Toen we aankwamen in de oude, indrukwekkende hoofdstraat die ooit het hart vormde van de stad, vroeg ik hem of er nog iets was wat hij wilde zien voor ik hem naar zijn appartement bracht.

‘Dank je dat je dat vraagt,’ zei hij. ‘Ik zou graag de universiteit zien, als dat niet te veel moeite is.’

Ik keek naar zijn handen. Hij had ze met de palm naar beneden op zijn dijen liggen, en zijn rug kaarsrecht als een schooljongen die probeerde te bewijzen dat hij zich keurig gedroeg. Ik dacht, nu weet ik wat het betekent om verstijfd van angst te zijn.

We maakten een snelle tocht over de zuidelijke helft van de

campus. Het was niet de grootste of meest gerenommeerde universiteit van de staat, maar ik vermoedde altijd dat het de mooiste was. Net als iedereen was Isaac onder de indruk van de bomen – honderd jaar oude eiken, die, vooral in augustus, de idee van de universiteit beter leken te vertegenwoordigen dan welk van de gebouwen ook. Elke keer dat ik daar was werd ik overvallen door nostalgie, en ik bood aan hem de bibliotheek te laten zien.

‘Dat zou ik zeer waarderen,’ zei hij.

We stonden in de grote leeszaal – een enorme, imposante zaal die door een professor van mij beschreven was als een rampzalige botsing tussen Midwesterse en klassieke smaak – toen ik besloot dat ik, omwille van Isaac, genoeg had van zijn formele beleefdheid. Hij had minutenlang zwijgend staan staren naar de van houten lambrisering voorziene muren met in leer gebonden boeken, gestut door marmeren zuilen, het geheel rustend op een dik groen tapijt zoals dat kon worden aangetroffen in zeker honderd woonkamers in de stad. Hij keek omlaag voor hij op het tapijt stapte, en ik kon hem zich bijna horen afvragen of hij zijn schoenen uit moest doen. Hij stond nog altijd vol ontzag naar de muren te staren toen ik hem toeriep: ‘En wat vind je van Amerika?’ – niet uit volle borst, maar het kwam in de buurt.

Het semester begon pas over twee weken, dus er was bijna niemand in de bibliotheek. De weinige mensen die er waren draaiden zich allemaal naar ons om, en ik zag een bibliothecaresse vanaf de andere kant van de zaal langzaam mijn kant op komen. Op hetzelfde moment verliet Isaac zonder een woord te zeggen de zaal en liep vervolgens de bibliotheek uit. Ik begon weer een volgende reeks verontschuldigingingen voor te bereiden – aan hem, aan de bibliothecaresse, en, mocht ik Isaac kwijtraken, aan David. Ik wachtte tot de bibliothecaresse bijna bij me was, voordat ik Isaac naar buiten volgde – het zou op

dat moment in onze stad een verkeerde indruk gewekt hebben als ik hem was achternagerend.

Isaac was niet ver. Hij stond een paar meter van de ingang, boven aan de trap, met beide handen in zijn zakken, alsof ik hem tegen het lijf gelopen was tijdens een late namiddagwandeling over de campus.

‘Excuseer dat ik zo ineens vertrok. Ik verstond niet wat je zei daarbinnen. Spreek de volgende keer alsjeblieft wat luider.’

Ik wilde hem weer omhelzen. Alles wat hij zei straalde een natuurlijke, ongedwongen kalmte uit, en, bovenal, vergevingsgezindheid. Niemand die ik kende sprak in zulke formele bewoordingen. Toen ze me zijn dossier overhandigden, was me gezegd dat ik me er niet aan moest storen als hij weinig zei, aangezien zijn Engels hoogstwaarschijnlijk nogal elementair zou zijn, maar ik herinner me dat ik die middag het gevoel had met iemand te praten uit een oude Engelse roman.

De volgende dag, toen David me op kantoor vroeg wat voor iemand Isaac was, zei ik hem dat hij vriendelijk was en een prettige glimlach had en een interessant gezicht, wat allemaal waar was en desalniettemin een flauwe afspiegeling van wat ik werkelijk wilde zeggen. David luisterde met een half oor naar mijn beschrijving. Toen ik klaar was vroeg hij: ‘En verder, behalve het vanzelfsprekende?’

‘Hij heeft een rare manier van praten,’ zei ik.

‘Raar op wat voor manier?’

‘Hij klinkt oud.’

‘Die kennen we nog niet. Misschien is het gewoon zijn Engels.’

‘Nee,’ zei ik. ‘Zijn Engels is perfect. Het is hoe ik me voorstel dat iemand praat in een roman van Dickens.’

‘Nooit gelezen,’ zei hij.

Ik evenmin, maar het was te laat om toe te geven dat

Dickens in mijn ogen stond voor alles wat oud en Brits was. Van toen af begonnen David en ik Isaac ‘Dickens’ te noemen. Toen Isaac en ik op pad gingen om wat meubels te zoeken voor zijn nagenoeg lege appartement, zei ik tegen David: ‘Ik ga bij m’n goeie ouwe Dickens langs.’ Tijdens vergaderingen vroeg David hoe het Dickens verging in ons ouderwetse stadje, dat nog maar tien jaar geleden gestopt was met de segregatie van de openbare toiletten, bussen, scholen en restaurants en nog altijd niet erg openstond voor rassenvermenging binnen de gemeenschap.

‘Het gaat hem zeer, zeer goed,’ zei ik, met mijn allerbeste Britse accent.

Een maand nadien, nadat Isaac en ik bijna een week elke avond ineengestremgeld hadden doorgebracht in zijn bed tot vlak voor middernacht, nam ik een exemplaar voor hem mee van *A Tale of Two Cities*. Rond zijn bed stonden groeiende stapels boeken, tweedehands en geleend, maar geen enkel van Dickens, was me opgevallen. ‘Een cadeautje,’ zei ik. Het was niet ingepakt. Ik presenteerde hem het boek met beide handen.

Hij glimlachte en bedankte me zonder naar het omslag te kijken.

‘Heb je dat al gelezen?’ vroeg ik hem.

‘Nee,’ zei hij. ‘Maar ik ben vast voornemens dat ogenblikkelijk te gaan doen.’

Ik lachte. Ik kon het niet laten. Hij wilde zo graag behagen. ‘We hebben je een bijnaam gegeven op kantoor. We noemen je Dickens,’ bekende ik.

Pas toen keek hij naar het omslag. ‘Dickens,’ zei hij.

En weer was ik bang dat ik hem in verlegenheid had gebracht.

Hij draaide het boek om, las de flaptekst en glimlachte. Het was dezelfde gelaatsuitdrukking die hij had gehad toen ik hem

aantrof op de trap van de bibliotheek. 'Ik had het slechter kunnen treffen,' zei hij.

Wat Isaac en ik nooit hadden gehad was een duidelijk begin van onze relatie. We sloegen de traditionele rituelen over van hofmakerij en ongemakkelijke etentjes die de meeste stelletjes gebruiken om de afstand te overbruggen van restaurant naar slaapkamer. Niemand zag ons toenadering zoeken, en er was niemand om te zeggen dat we een geweldig stel vormden of niet bij elkaar pasten. De eerste keer dat Isaac zijn lippen op de mijne drukte was in zijn appartement nadat ik onaangekondigd langs was gekomen om te kijken hoe het met hem ging. Hij was twee weken in de stad, en we hadden al een vast patroon ontwikkeld. Ik haalde hem elke dag om vier uur 's middags op van zijn appartement. In het begin brachten we de middagen voornamelijk door met boodschappen doen en het regelen van de noodzakelijke dingen. Ik reed Isaac naar de supermarkt, de bank en het postkantoor.

Ik wachtte een middag met hem tot de telefoonmaatschappij kwam, en waar het de inrichting betrof, was ik degene die de bank, eettafel en klerenkast uitzocht bij de Goodwill.

Isaac zei dat hij wel kon koken, maar niet in Amerika. 'De eieren zijn anders hier,' zei hij. 'Ze zijn wit, en heel groot. En ik begrijp het vlees niet.'

En dus leerde ik hem de weinige huishoudelijke zaken die ik van mijn moeder had geleerd. Ik leerde hem hoe hij met zijn budget de beste steaks kon kopen in de supermarkt. Ik hield een verpakt stuk afgeprijsd rundvlees naast mijn gezicht voor het contrast en zei: 'Zie je die zakjes met vet? Dat voorkomt het uitdrogen.' En ik zei hem dat hij het in geval van twijfel in boter moest smoren. Eieren, zei ik, waren een heel ander geval: 'Ik haat ze. Daarvoor zul je een geschiktere vrouw moeten zoeken.'

Ik wist dat ik deze baan had gekregen deels omdat David aannam dat het een beroep zou doen op mijn moederinstinct, en dat ik, als de enige vrouw in het bedrijf zonder gezin, voldoende tijd had. Ik heb dat instinct echter nooit gehad. Ik zag vriendinnen van de middelbare school en de universiteit opgroeien, trouwen en kinderen krijgen, en de enige gedachte die ik er ooit aan wijdde was: 'Dat is misschien wel leuk.' Mijn moeder was wel zo'n soort moeder, en als Isaac uit Wyoming was gekomen, zou ik hem de dag dat hij aankwam bij haar thuis hebben kunnen achterlaten en nooit meer aan hem gedacht hebben tot zijn tijd gekomen was om te vertrekken. 'Ze zou je hebben vetgemest,' zei ik. 'En het enige wat je waarschijnlijk ooit uit haar zou krijgen was een lijst met de inhoud van de koelkast en op welke tijden je kon verwachten dat het eten klaarstond.'

Die kus vond plaats op 3 september, in de deuropening tussen zijn woonkamer en slaapkamer, net nadat we terugkwamen van het kopen van bestek en borden. Hij liep naar zijn slaapkamer en ik kwam van het toilet toen we tegen elkaar op botsen in de gang, die net breed genoeg was voor één persoon. Gedwongen tegenover elkaar te staan, wat konden we anders doen dan glimlachen?

'Woont u hier ook?' vroeg Isaac.

'Nu wel,' zei ik, en zonder nadenken bogen we naar elkaar toe, ik omhoog en hij omlaag, tot onze lippen elkaar raakten. We kusten lang genoeg om er zeker van te zijn dat het geen ongelukje was. Toen we onze ogen openden en elkaar loslieten, waren we niet zozeer verbaasd als wel opgelucht dat ons eerste moment van intimiteit zo vertrouwd voelde – bijna gewoon, alsof het deel uitmaakte van onze jarenlange gewoonte elkaar te kussen in het voorbijgaan.

Ik was aan de late kant om terug naar kantoor te gaan, maar

ook als dat niet zo was geweest, zou ik niet vertrekken zonder een dramatische daad te stellen. Ik pakte mijn jasje en overwoog kordaat de deur uit te lopen, nog even te stoppen voor één laatste, vluchtige kus, maar zo gauw ik in zijn nabijheid was, wilde ik mijn neus in de kromming van zijn hals drukken zodat ik hem kon ruiken, en dat was precies wat hij me liet doen.

‘Je bent net een kat,’ zei hij.

‘Je ruikt naar uien,’ zei ik.

Hij vlijde zijn hals rond de mijne. We bleven zo zeker een minuut staan, tot ik me terugtrok, om te voorkomen dat hij dat als eerste zou doen.

Toen ik twee dagen later weer in zijn appartement kwam, liep ik zo gauw ik binnen was van de ene kamer naar de andere. Isaac vroeg wat ik deed. Ik pakte zijn hand en kneep in het vlees tussen zijn duim en wijsvinger voordat ik mijn armen om hem heen sloeg. ‘Ik wil er zeker van zijn dat je hier echt bent,’ zei ik.

Hij tilde mijn kin op en kustte me snel. ‘Helpt dat?’ vroeg hij.

Dat deed het zeker, maar het was niet genoeg. Vergeleken met anderen was Isaac gemaakt van bijna niets, geen geest maar een schets van een man die ik met moeite probeerde in te kleuren. Ik duwde hem achteruit totdat we op de bank terechtkwamen. Ik voelde zijn benen trillen – ik was opgelucht te merken dat hij zenuwachtig was. ‘Ik weet het nog niet zeker,’ zei ik.

Mijn twijfel was de smoes die we nodig hadden om elkaar te onderzoeken. Isaac kustte mijn hals, en als antwoord trok ik zijn shirt uit en plaatste zijn handen onder aan mijn blouse om hem duidelijk te maken hetzelfde bij mij te doen. Ik kustte zijn borst en hij kustte die van mij.

Toen we geen kleren meer aanhadden, vroeg hij: ‘En nu?’

Ik tilde mijn heupen op en leidde hem bij me naar binnen. ‘Dat is al beter,’ zei ik.

Zijn rechterbeen hield niet op met trillen. Het besef dat hij bang was maakte dat ik hem nog steviger wilde omknellen, ervan overtuigd dat ik op die manier uiteindelijk de ontbrekende stukjes zou kunnen inkleuren.

Zonder de buitenwereld als referentiekader, speelde elk ogenblik van intimiteit tussen Isaac en mij zich af in een geïsoleerde werkelijkheid die begon en eindigde aan de andere kant van de deur van zijn appartement. Ik had nooit een dergelijke relatie met een man gehad, maar ik wist hoe makkelijk de kleine wereld die Isaac en ik langzaam opbouwden zou kunnen verdwijnen.

‘Ik ben voor alles van je afhankelijk,’ zei hij vaak tijdens onze eerste twee maanden samen. Hij zei dat soms bij wijze van grap, soms ook uit woede. Hij zei het als ik hem net gezegd had waar zijn bril lag, of als ik zijn kleren uit de wasmachine had gehaald en ze te drogen hing omdat ik wist dat hij de gewoonte had ze een nacht in de machine te laten zitten, en het kon toegenegen en charmant zijn en me doen denken dat het zo slecht niet was om verliefd te worden op een man die de kleine dingen die je voor hem deed opmerkte en een manier vond om je ervoor te bedanken zonder dat je het gevoel had zijn moeder te zijn. Op andere momenten zei hij precies hetzelfde en hoorde ik alleen maar hoezeer hij het haatte dit te zeggen, en hoezeer hij ook mij haatte, althans op die momenten.

Hoe langer hij in onze stad verbleef, des te groter werd het aantal dingen waarvoor hij van mij afhankelijk was. In het begin had hij me alleen nodig voor de dingen die bij mijn werk hoorden: hem helpen van A naar B te komen, aangezien hij auto noch rijbewijs had, en de meest basale dingen uitleggen, zoals wanneer je al dan niet 911 draaide. Later had hij me nodig om stilletjes bij hem te komen zitten in het donker en zijn hand vast te houden als hij rouwde om het verlies van iemand van wie hij hield. Een keer belde hij me op het werk en vroeg me de

hoorn op het bureau te laten liggen, zodat hij andere mensen kon horen praten. Hij wist vaak niet wat hij de hele dag moest doen. Hij had zijn boeken – doorwrochte historische werken en biografieën naast een kleinere verzameling liefdesromans die hij onder zijn bed verborgen hield. Hij las als bezeten. Toen ik hem ernaar vroeg, zei hij dat dat was ‘om alle verloren tijd in te halen’, omdat hij nooit eerder toegang had gehad tot een bibliotheek als de onze – maar ik vermoedde dat het net zo veel te maken had met dat hij niet wist wat hij met al die lange verloren uren aan moest. Isaac miste al de voor- en nadelen dat leven in zo’n hecht, ononderbroken contact met je verleden met zich meebracht. Als er iets was waar ik hem om beklagde, was het de buitengewone eenzaamheid die voortkwam uit niets hebben wat echt van jou is. Dat hij nu en dan *boy* of *nigger* werd genoemd, viel in het niet bij het feit dat hij niemand had die hem kende voor hij hier kwam, die hem, gewoon door er te zijn, eraan kon herinneren dat hij totaal iemand anders was.